

Aan Provinciale Staten

Onderwerp:

Toegankelijkheid rijksmonumenten

Geachte Statenleden,

Met deze brief informeren wij u over de actuele stand van zaken rondom de toegankelijkheid van rijksmonumenten in Zuid-Holland. Aanleiding hiervoor vormt onder meer de door uw Staten aangenomen motie 1773 – Maat (GL-PvdA) Toegankelijkheid erfgoed in Zuid-Holland (15 oktober 2025) en het gesprek dat op 17 maart 2026 heeft plaatsgevonden tussen de gedeputeerde en statenleden mevrouw Maat en mevrouw Kasbergen, naar aanleiding van behandelvoorstel motie 1773, PZH-2026-889473070.

Toegankelijkheid is in Zuid-Holland al geruime tijd onderdeel van het erfgoedbeleid en de uitvoeringspraktijk. Zo is toegankelijkheid verankerd in de subsidieregelingen, wordt het meegewogen bij restauratie- en herbestemmingsprojecten en is het zichtbaar in een groeiend aantal concrete voorbeelden (zie bijlage). Tegelijkertijd blijkt in de praktijk dat verdere verbetering mogelijk is, maar dat dit vraagt om een realistische en genuanceerde benadering.

Een deel van de rijksmonumenten heeft geen publieksfunctie, waardoor toegankelijkheid daar slechts beperkt aan de orde is. Bij monumenten die wel toegankelijk zijn voor publiek, zien wij dat toegankelijkheid steeds vaker wordt meegenomen in plannen en projecten, maar nog niet in alle gevallen volledig gerealiseerd is. Dit hangt samen met de aard van het erfgoed zelf.

Technische beperkingen, zoals trappen en smalle structuren, kunnen ingrepen bemoeilijken, terwijl de bescherming van monumentale waarden vraagt om terughoudendheid bij fysieke aanpassingen. Ook financiële haalbaarheid en kennis bij eigenaren en gemeenten spelen een rol. Het vraagstuk zit daarmee minder in onwil, maar vooral in complexiteit, maatwerk en beschikbare middelen.

Volledige fysieke toegankelijkheid is daarom niet in alle gevallen mogelijk of wenselijk. Wet- en regelgeving gaat uit van redelijkheid en proportionaliteit, waarbij ook alternatieve vormen van toegankelijkheid, zoals digitale of zintuiglijke oplossingen, passend kunnen zijn. Zo is het bij bijvoorbeeld kerktorens of molens vaak niet mogelijk om het gehele monument fysiek

toegankelijk te maken. In die gevallen is het van belang dat bezoekers vooraf goed geïnformeerd worden over wat wel en niet toegankelijk is.

Binnen het programma erfgoedlijnen werken wij aan het vergroten van de publieksbeleving en investeren wij in de toegankelijkheid van erfgoedlocaties. Op dit moment voeren wij een nulmeting uit naar de toegankelijkheid van bezoeklocaties, om beter inzicht te krijgen in de huidige stand van zaken en de belangrijkste belemmeringen. Daarnaast starten wij met een pilot waarin bij een aantal locaties toegankelijkheidsscans worden uitgevoerd. Deze scans maken inzichtelijk waar verbeteringen mogelijk zijn, maar laten ook zien waar grenzen liggen. Waar fysieke verbeteringen mogelijk en wenselijk zijn, kunnen deze via de Subsidieregeling erfgoedlijnen worden ondersteund.

De Subsidieregeling Restauratie Rijksmonumenten is primair gericht op de instandhouding van erfgoed. Tegelijkertijd vormt een restauratie vaak een logisch moment om ook toegankelijkheidsmaatregelen mee te nemen. Door dergelijke maatregelen subsidiabel te stellen, stimuleren wij eigenaren om kansen te benutten wanneer deze zich voordoen. Daarnaast besteden wij in erfgoedtafels en andere netwerken structureel aandacht aan toegankelijkheid, onder meer door kennisdeling en het zichtbaar maken van goede voorbeelden.

Onze inzet richt zich niet op het generiek verhogen van toegankelijkheid in alle rijksmonumenten, maar op een gerichte en proportionele verbetering daar waar dat logisch en haalbaar is. Daarbij ligt de nadruk op rijksmonumenten met een publieksfunctie of een duidelijke publieksambitie. Tegelijkertijd zijn er duidelijke grenzen aan wat mogelijk en wenselijk is.

De provincie kan en wil geen generieke verplichtingen opleggen; de verantwoordelijkheid voor uitvoering en handhaving ligt primair bij gemeenten en eigenaren. Onze rol is daarom indirect: wij sturen via subsidie, kennis, netwerk en agendering. Daarbij kijken wij breder dan alleen fysieke toegankelijkheid. Naast fysieke maatregelen gaat het ook om zintuiglijke en digitale toegankelijkheid, bijvoorbeeld via informatievoorziening, beleving en digitale ontsluiting.

Conclusie

De provincie Zuid-Holland heeft toegankelijkheid van erfgoed verankerd in beleid en uitvoering. Tegelijkertijd zien wij ruimte om deze inzet verder te versterken, met name door transparanter te maken wat er al gebeurt, door kennisdeling en samenwerking te intensiveren en door gericht te stimuleren waar kansen liggen. Daarbij blijven de grenzen die voortkomen uit technische haalbaarheid, financiële mogelijkheden en het behoud van monumentale waarden leidend.

Op deze manier werken wij stap voor stap aan een betere toegankelijkheid van erfgoed voor een breder publiek, op een wijze die recht doet aan zowel inclusiviteit als aan de unieke kwaliteiten van het erfgoed zelf.

Wij hopen u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd en geven u in overweging om motie 1773 hierbij als afgedaan te beschouwen.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland,
secretaris,

voorzitter,

mr. A.W. Kolff

drs. M.J.A. van Bijnen MBA

Bijlage

Overzicht voorbeelden toegankelijkheid rijksmonumenten